

# 5. Bölüm

## Engellilik Türleri

*Dr. Öğr. Üyesi Fatma GÜL CAN<sup>1</sup>*

### Engellilik Türleri

---

Engellilik, zedelenme veya sakatlık sonrasında, kişinin yaşına, cinsiyetine, sosyal ve kültürel geçmişine uygun yapması gereken ve kendinden beklenen etkinlikleri yerine getirmesini sınırlandıran ve önleyen olumsuz bir durumdur [1,2].

DSÖ, Türkiye’de engellileri, zihinsel engelli, işitme engelli, görme engelli, ortopedik engelli, süregen engelliler, dil ve konuşma engelli olmak üzere altı grupta toplamıştır [3]. Otizm spektrum bozukluğu da daha önce uzun bir süre dünyada zihinsel engel ve/veya psikolojik- emosyonel bozukluk grubunda ele alınmıştır. Fakat 2013’te Amerika’da geliştirilen Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (DSM V) teşhis ölçütlerine göre daha önce yaygın gelişimsel bozukluk olarak ele alınan otistik bozukluk, otizm spektrum bozukluğu olarak değerlendirilmeye başlanmıştır [4]. Bu bilgiler ışığında engelliler, zihinsel engelli, işitme engelli, görme engelli, ortopedik engelli, süregen engelliler, otistik engelliler, dil ve konuşma engelli olmak üzere yedi grup olarak incelenmektedir [5].

Türkiye İstatistik Kurumu’nun 2010’da engellilerin problemlerini ve beklentilerini belirlemek amacıyla yapmış olduğu çalışma sonuçlarına göre ise 0-6 yaş aralığındaki çocukların %25,1’inin dil ve konuşma engelli, %9,6’sının işitme engelli, %7,4’ünün zihinsel engelli, %3,7’sinin ortopedik engelli, %3,7’sinin çoklu engeli olduğu, %3,6’sının süregen hastalıklı, %2’sinin psikolojik ve emos-

---

<sup>1</sup> Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sağlık Yüksekokulu, Ebelik AD. fgulcan@agri.edu.tr

## KAYNAKLAR

1. World Health Organization. (1981). Disability Prevention and Rehabilitation. Report Of The WHO Expert Committee on Disability Prevention and Rehabilitation. Geneva, Switzerland: World Health Organization 1981. WHO Technical Report Series, No.668, Geneva.
2. Girgin, B. A., Balci, S. (2015). Fiziksel Engelli Çocuk ve Ailesinin Evde Bakım Gereksinimi. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 4(2), 305-317
3. Taşhan, S. T., Erci, B. (2018). Dünyada ve Türkiye’de Engellilerin Durumu. Sermin Timur Taşhan, Behice Erci (Ed.), *Her Yönüyle Engellilik İçinde* (s. 8-23). Elazığ: Nobel Tıp.
4. Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü. (2019). *Otizmin Farkındayız Çözümde Bir Aradayız. Otim E Bülten, Özel Sayı*. <https://ailevecalisma.gov.tr/media/6538/otizmozelsay%C4%B1bulten.pdf> Erişim Tarihi: 22. 11. 2019.
5. Besiri, A. (2009). Yoksulluk Ekseninde Engellilerin Eğitimi. *TBB Dergisi*, 83,353-374
6. Bilsin, E., Başbakkal, Z. (2014). Dünyada ve Türkiye’de Engelli Çocuklar. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi*, 30 (2), 65-78
7. Avşaroğlu, S., Okutan, H. (2018). Zihin Engelli Çocuğu Olan Ailelerin Yaşam Doyumları, İyimsenlik ve Psikolojik Belirti Düzeylerinin İncelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*,7(1), 59-76
8. Sucuoğlu, B. (2010). *Zihin Engelliler ve Eğitimi*. Ankara: Kök Yayıncılık.
9. Kurt, Ö., Coşkun, İ. (2018). Yetişkin Zihin Engelli Bireye Sahip Ailelerin Çocuklarının Fiziksel Aktivite Düzeylerinin İncelenmesi. *Balkan ve Yakın Doğu Sosyal Bilimler Dergisi*, 04 (03),1-9.
10. Özer, D., Etker, Ö., Baran, F., Nalbant, S. and Top, C. E. (2008). Zihinsel Engelli Çocukların Fiziksel Aktiviteye Katılım Durumlarının İncelenmesi. *Gazi Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, XIII (1), 3-12
11. Savucu, Y., Biçer, S. Y. (2009). Zihinsel Engellilerde Fiziksel Aktivitelerin Önemi. *Journal of Sports Sciences*, 1(2), 117-122.
12. Özer, S. Ö. (2010). *Engelliler için Beden Eğitimi ve Spor*. Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.
13. Demirbilek, M. (2013). Zihinsel Engelli Bireylerin ve Ailelerinin Gereksinimleri. *Turkish Journal Of Family Medicine And Primary Care*,7 (3), 58-64.
14. Gürhopur, F. D. T., Dalgıç, A. İ. (2017). Zihinsel Yetersiz Çocuğu Olan Ebeveynlerde Aile Yüğü. *Psikiyatri Hemşireliği Dergisi*, 8(1), 9-16.
15. Cavkaytar, A., Melekoğlu, M., Yıldız, G. (2016). Geçmişten Günümüze Özel Gereksinimli Olma ve Zihin Yetersizliği: Dünyada ve Türkiye’de Kavramların Evrimi. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Eğitim Özel Sayısı*, 111-22.
16. Doğru, S. Y., Özlü, Ö., Kançeşme, C., Doğru, S. (2015). Özel Eğitim Üzerine Yapılan Proje Çalışmalarının Değerlendirilmesi. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 15(Özel Sayı), 286-296.
17. Temple, V. A., Frey, G. C., and Stanish, H. I. (2006). Physical Activity of Adults with Mental Retardation: Review and Research Needs. *American Journal of Health Promotion*, 21(1), 2.
18. Ersoy, Ö., Avcı, N. (2000). *Özel Gereksinimi Olan Çocuklar ve Eğitimleri* ‘Özel Eğitim’, İstanbul: Ya-Pa Yayınları.
19. Gönener, D., Güler, Y., Altay, B., Açı, D. A. (2010). Zihinsel Engelli Çocukların Evde Bakımı ve Hemşirelik Yaklaşımı. *Gaziantep Tıp Dergisi*, 16(2), 57-65
20. Shapiro, B. K., Batshaw, M. L. (2011). Mental Retardation (Intellectual Disability). In: Kliegman RM, Stanton BF, St Gemell JW, Schor NF, Behrman RE (eds). *Nelson Textbook of Pediatrics*, 19th ed. Philadelphia, Saunders, 191-7.
21. Bucak, İ. H., Almış, H., Çelik, V., Tekin, M., Turgut, M. (2016). Adıyaman’da Birincil Bakım Merkezinde Bakım Gören Zihinsel Engelli Çocukların Sağlığı. *The journal of pediatric Research*, 3(1), 18-22.

22. Sarıkaya, B., Börekçi, M. (2016). İşitme Engelli Öğrencilerin Eğitiminde Yaşanan Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Erzurum İli Örneği, *Ekev Akademi Dergisi*, 20(66), 177-193.
23. Friend, M. (2006). *Contemporary perspectives for school professionals*. Boston: Allyn and Bacon.
24. 573 sayılı Özel Eğitim Hakkında Kanun Hükmünde Kararname, (1997). T.C. Resmî Gazete, 23011, 06 Haziran 1997.
25. Malkoç, T. (2012). Okul Öncesi Dönem İşitme Engelli Çocuklarda Müzik Eğitiminin Sözel Açıklama Becerilerine Etkisi. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 1(2), 59-65.
26. Başkonak, M. (2016). *Türkiye’deki Lise Mezunu İşitme Engellilerin Din Eğitiminde Karşılaştıkları Güçlüklerin Öğrenci ve Eğitimci Görüşleri Açısından Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
27. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı. (2014). *İşitme Engelli Çocuklar Aile Eğitim Rehberi*. Ankara: Grafer Tasarım Baskı Ambalaj.
28. Akmeşe, P. P. (2016). Türk İşaret Dili (TİD) Eğitimi ve Yükseköğretim Programlarında İşaret Dili Dersi. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, 17(3), 341-361.
29. İlkbaşıran, D. (2016). Türkiye’deki Sağır Gençlerin İletişim Alışkanlıkları ve Türk İşaret Dili’nin Toplumsal Dilbilimi Açısından İncelenmesi. E. Arık (Ed.), *Ellerle Konuşmak: Türk İşaret Dili Araştırmaları* içinde (s. 411-443). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.
30. Cunningham, M., Cox, E. O. (2003). The Committee on Practice and Ambulatory Medicine and the Section on Otolaryngology and Bronchoesophagology Hearing Assessment in Infants and Children: Recommendations Beyond Neonatal Screening. *Pediatrics*, 111 (2), 436-440.
31. Ekim, A., Ocakçı, A. F. (2012). 8-12 Yaş Arası İşitme Engelli Çocuklarda Yaşam Kalitesi. *Ankara Sağlık Hizmetleri Dergisi*, 11 (1), 17-23.
32. Genç, A. G., Ertürk, B. B., Belgin, E. (2005). Yenidoğan İşitme Taraması: Başlangıçtan Günümüze. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 48, 109-118.
33. MEB. (2015). *İşitme Engelliler İçin Öğretmen Kılavuz Kitabı*. Ankara: Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü.
34. Yanikkerem, E., Esmeray, N. (2017). İşitme ve Konuşma Engelli Kadınların Yaşadığı Güçlükler. *İnönü Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6 (2), 38-46.
35. Öner, Z. S. (2008). *Yenidoğan Yoğun Bakım Ünitesinde İzlenen Hastaların İşitme Fonksiyonlarının Geçici Otoakustik Emisyonla (TEOAE) Beyin Sapı İşitsel Yanıtları (ABR) ile İki Basamaklı Taramayla Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi). Sağlık Bakanlığı Süleymaniye Doğum ve Kadın Hastalıkları Eğitim ve Araştırma Hastanesi Çocuk Kliniği, İstanbul.
36. MEB. (2016). *İşitme Yetersizliği*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
37. MEB. (2017). *Görme Yetersizliği*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
38. Demir, T., Şen, Ü. (2009). Görme Engelli Öğrencilerin Çeşitli Değişkenler Açısından Öğrenme Stilleri Üzerine Bir Araştırma. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2 (8), 154-161.
39. MEGEP. (2008). *Çocuk Gelişimi ve Eğitimi Görme Engelliler*. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı.
40. Arslan, H., Altıntaş, G. (2014). Engellilerin Çalışma Yaşamına Katılımını Arttırmak Toplumla Kaynaşmalarını Sağlamayı Hedefleyen Bir Model Önerisi. *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(2), 165-186.
41. Başgöl, Ş., Oskay, Ü. (2015). Fiziksel Engelliliğin Gebelik ve Annelik Üzerine Etkisi. *Floran- ce Nightingale Hemşirelik Dergisi*, 23(1), 88-95.
42. Kumcağız, H. Çayır, G. A. (2018). Sporun, Fiziksel Engelli Bireylerin Yaşam Kalitesi Üzerine Etkisine İlişkin Görüşler. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(3), 654-669.

43. Rosenbaum, P., Paneth, N., Leviton, A., et al. (2007). A Report: The Definition and Classification of Cerebral Palsy. *Dev Med Child Neurol*, 49(109), 51-58.
44. Koman, L. A., Smith, P. B., Shilt, J. S. (2004). Cerebral Palsy. *Lancet*, 363(9421), 1619-1631.
45. Kanda, T., Pidcock, F. S., Hayakawa, K., Yamori, Y., Shikata, Y. (2004). Motor Outcome Differences Between Two Groups of Children with Spastic Diplegia Who Received Different Intensities of Early Onset Physiotherapy Followed For 5 Years. *Brain and Development*, 26, 118-126.
46. Raina, P., O'Donnel, M., Rosenbaum, P., et al. (2005). The Health and Well-Being of Caregivers of Children with Cerebral Palsy. *Pediatrics*, 115(6), 626-636.
47. Mutlu, A., Tarsuslu, T., Günel, M. K., Livanelioğlu, A. (2007). Serebral Paralizili Çocuklarda Ev Egzersiz Programının Etkinliğinin İncelenmesi. *Türk Pediatri Arşivi*, 42(1), 112-116.
48. İsbir, A. C., Düger, C., Kol, İ. Ö., Kaygusuz, K., Gürsoy, S., Mimaroglu, C. (2013). Duchenne Musküler Distrofli Olguda Total İntravenöz Anestezi: Tek, Düşük Doz Rokuronyum Kullanımı. *Anestezi*, 21(2), 139-141.
49. Çavuşoğlu, H. (2008). Kas İskelet Sistemi Sorunu Olan Çocuk ve Hemşirelik Bakımı. Hicran Çavuşoğlu (Ed.), *Çocuk Sağlığı Hemşireliği* içinde (9. Baskı). Ankara: Dizgi Baskı
50. Behrman, R. E., Kliegman, R. M. (2006). *Nelson Essentials of Pediatrics* (5. Edition). Canada: Elsevier Saunders.
51. Cavkaytar, A. (2005). *Özel gereksinimi olan bireylere özbakım ve ev içi becerilerinin öğretimi*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
52. Ergun, N. (2011). *Bedensel engellilerde sportif aktiviteler ve klasifikasyon.*, Hacettepe Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Konya: I. Katılımlı Engellilerde Beden Eğitimi ve Spor Kongresi E-Bildiri Kitapçığı.
53. Öztürk, M. (2008). *Hastalıklı Çocukların Gelişimi ve Eğitimi Süreğen Hastalıklı Çocuklar*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
54. Yıldırım, N. (2011). Öğretim Sürecinde Bulunan Öğrencilerde Görülen Süreğen Hastalıklar Üzerine Yönetimsel Değerlendirme: Tokat İli Örneği. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 14(25), 69-85.
55. Er, M. (2006). Çocuk, Hastalık, Anne-Babalar ve Kardeşler. *Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi*, 49, 155-168.
56. Bolat, E. Y. (2018). Süreğen Hastalığı Olan Çocuklar ve Hastane Okulları. *Milli Eğitim Dergisi*. 47 (218), 163 -186
57. Refik Saydam Hıfzıssıhha Merkezi Başkanlığı. (2008). *Sağlığın Teşvik Edilmesi (Health Promotion) (Teknik Çalışma Grubu İçin Çalışma Taslak Raporu)*. Ankara: T.C. Sağlık Bakanlığı
58. MEB. (2013). *Bedensel ve Süreğen Hastalıklar*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
59. American Psychiatric Association. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders* (5th ed.). Arlington, VA: American Psychiatric Publishing.
60. Akcamuş, M. Ç. Ö. (2016). Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocukların Sosyal İletişim Becerileri ve Dil Gelişim Özellikleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*. 17(2), 163-190.
61. Töret, G., Özdemir, S., Özkubat, U. (2015). Ciddi düzeyde Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuklar ile Annelerinin Ebeveyn-Çocuk Etkileşimlerinin Ebeveyn ve Çocuk Davranışları Açısından İncelenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 16 (1), 1-22
62. Özeren, G. S. (2013). Otizm Spektrum Bozukluğu (OSB) ve Hastalığa Kanıt Penceresinden Bakış. *Acıbadem Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*. 4(2), 57-63.
63. Levy, S. E., Mandell, D. S., Schultz, R. T. (2009). Autism. *Lancet*, 374, 1627-1638.
64. Türkoğlu, S., Bilgiç, A., Uslu, R. (2012). Otistik Spektrum Bozukluğu Olan Ayrı Yumurta Üçüzleri: Olgu Sunumu ve Gözden Geçirme. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 49, 167-171.

65. Aydın, D., Özgen, Z. E. (2018). Çocuklarda Otizm Spektrum Bozukluğu ve Erken Tanılama Hemşiresinin Rolü. *Gümüşhane Üniversitesi Sağlık Bilimleri Dergisi*, 7(3), 93-101
66. Bilgiç, A., Uslu, R., Özalp, O. K. (2011). The Comparison of Toddlers with Pervasive Developmental Disorders and Developmental Delay Based on Diagnosis Classification: 0-3 Revised. *Nöropsikiyatri Arşivi*, 48, 189-194.
67. Kinney, D. K., Munir, K. M., Crowley, D. J., Miller, A. M. (2008). Prenatal Stress and Risk for Autism. *Neuroscience and Biobehavioral Reviews*, 32, 1519-1532.
68. Korkmaz B. (2010). Otizm: Klinik ve Nörobiyolojik Özellikleri, Erken Tanı, Tedavi ve Bazı Güncel Gelişmeler. *Türk Ped Arşivi*, 45(1), 37-44.
69. Ceyhun, A. T., Özdemir, S., Töret, G., Özkubat, U. (2015). Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Çocuk ve Ebeveynlerinin, Ebeveyn-Çocuk Etkileşimlerinin Normal Gelişim Gösteren Çocuk ve Ebeveynleri ile Karşılaştırılması. *International Journal of Early Childhood Special Education*, 7 (2), 183-211.
70. Sayan, A., Durat, G. (2007). Risk Tanılaması Yoluyla Otizmin Erken Teşhisi: Hemşiresinin Rolü. *Atatürk Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi*, 10 (4), 105-113.
71. Barbaro, J., Ridgway, L., Dissanayake, C. (2011). Developmental Surveillance of Infants and Toddlers by Maternal and Child Health Nurses in an Australian Community-Based Setting: Promoting the Early Identification of Autism Spectrum Disorders. *Journal of pediatric Nursing*, 26 (4), 334-47.
72. Gassaloğlu, S. İ., Baykara, B., Avcil, S., Demiral, Y. (2016). Çocukluk Otizmi Derecelendirme Ölçeği Türkçe Formunun Geçerlik ve Güvenilirlik Çalışması. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 27 (4), 266-74.
73. Töret, G., Özdemir, S., Selimoğlu, Ö. G., Özkubat, O. (2014). Otizimli Çocuğa Sahip Olan Ebeveynlerin Görüşleri: Otizm Tanımlamaları ve Otizmin Nedenleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 15(1), 1-14
74. Brasher, S. N., Elder, J. H. (2015). Development of an Internet Survey to Determine Barriers to Early Diagnosis and Intervention in Autism Spectrum Disorders. *Journal Of Neurology And Neuroscience*, 6 (5), 1-5.
75. MEB. (2016). *Dil ve Konuşma Bozuklukları*. Ankara: Milli Eğitim Bakanlığı.
76. Kutluoğlu Karayel A. H. (2018). *Savaşın Engellileri: Engelli yaşama mahkûm edilen Suriyeliler*. [https://insamer.com/rsm/icerik/dosya/dosya\\_1873.pdf](https://insamer.com/rsm/icerik/dosya/dosya_1873.pdf). Erişim Tarihi: 5.11.2019.
77. Ege, P. (2006). Farklı Engel Gruplarının İletişim Özellikleri ve Öğretmenlere Öneriler. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 7 (2), 1-23
78. Özer, R., Öztürk, H., Coşkun, E., Şahinkaya, C. T., Şentürk, K. (2012). *Rize İlinde engelliliğin Önlenmesi Projesi Bilgilendirme Kitapçığı*, 46-54.
79. Bilge, A., Ektigenç, R., Nişli, İ. (2005). Toplumsal Bir Sorun Olan Engellilik ve Hemşirelik Yaklaşımı. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 21, 181-190.